

רסד, ג), וכן אין מדליקין בו ביום טוב [שדעת השו"ע שאף הדלקת נר ביום טוב חובה כשבת] (ביאה"ל שם ד"ה לנר).

מְפַנֵּי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת, שתחילה יוצא הזפת עצמו מן העץ, ובו אין מדליקין כמו שנינו לעיל (כ, ב), משום שאינו נמשך יפה אחר הפתילה. ולאחר שיוצא הזפת, זב מהעץ פסולת צלולה כשמן ונמשך אחר הפתילה יפה, ובו אין מדליקים מפני כבוד השבת שמא ינחנו ויצא (ר"ן; ר"י מלוניל; מאירי).

ולולי חשש שמא יצא, היה יכול להדליק ולברך על ההדלקה, וכן לעשות קידוש וברכת המזון לצד הנרות אפילו שריחם רע, שמאחר וריחו רע מעיקר טבעו, אינו נחשב ריח רע לאסור דברי קדושה, שצואה נחשב מה שנסרח מחמת עיפוש (חיי אדם ג, יב, בביאור הירושלמי כאן).

וְחֻקֵּי מִתְּרִינֵי, ואפילו בעטרן שריחו רע, שלדעתם הדלקת נר שבת אינה חובה מדיני הסעודה, ולא חוששים אם יצא אחר שידליק ויאכל בחושך [שנות אליהו לגר"א ב, ב]. ■ להלכה מדליקים בכל השמים כחכמים [ובעטרן, הלכה כאמור שאין מדליקים כרבי ישמעאל], ומצוה מן המובחר להדליק שמן זית (שו"ע או"ח רסד, ו).

אֵין מְדַלְקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זֵית בְּלֶבֶד, שמצינו שחיבה תורה שמן זית להדלקת המנורה במקדש (תנחומא בהעלותך, א), ויש מפרשים, ששמן זית נמשך אחר הפתילה יפה יותר משאר שמנים (תוס' לעיל כג, א ד"ה מריש) ואורו יפה ובהיר (תפארת ישראל).

גְּמָרָא. לְפִי שְׂאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב, ואפילו שמותר ליהנות מתרומה בשעת שריפתה, אין היתר לשרוף אותה, הואיל ושאר קדשים אסור ליהנות מהם בשעת שריפתם, לא יצאה תרומה טמאה מן הכלל, ואין שורפים אותם ביום טוב (רש"י להלן כה, א ד"ה ואין), ויש מפרשים, שאף שמותר ליהנות מתרומה בשעת שריפתה, עיקר הדלקת שמן שריפה היא לצורך מצות שריפת קדשים, אלא שלא הקפידה תורה על הנאה בשעת שריפה [ולכן שונה משאר הנאות של כילוי האסורות], ומטעם זה אין להתיר ההדלקה, כמו שאסרו לשחוט נדרים ונדבות ביום טוב אפילו שבשרם נאכל, כיון שעיקר השחיטה היא לצורך גבוה (ריב"א בתוס'), ויש מפרשים, שמן הדין היה מותר לשרוף תרומה, אלא שגזרו מחשש שיבואו להתיר לשרוף קדשים (ר"י בתוס').

מֵנָּה הֵנִי מִיָּלֵי, שאין שורפים, יבוא עשה של שריפה וידחה לעיל תעשה של איסור מלאכה ביום טוב (רש"י), ואפילו עשה דוחה לא תעשה רק אם אי אפשר לקיים שניהם [וכאן אפשר לשרוף למחרת] (ראה להלן קג, א), שריפתו מחר אינה נחשבת אפשר לקיים שניהם, כיון שכעת אי אפשר לקיים שניהם (רשב"א בשם רמב"ן).

אֲבִי אֶמֶר וְכוּ', אביי מביא מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב, אבל לענין שריפת תרומה טמאה יתכן שסובר שאין שורפים ביו"ט אטו שבת, כדעת רבה (תוס' לעיל כג, ב ד"ה גזרה, וראשונים שם).

וְלֹא עוֹלָת חוֹל בְּיוֹם טוֹב, ואפילו שהכתוב 'עולת שבת בשבתו' נאמר על שבת, למדים גם יום טוב ממנו, משום שהיה הכתוב יכול לומר רק 'עולת שבת' ללמד שאין עולת חול קריבה בשבת, וממה שוסיפה תורה 'בשבתו', למדים שאין עולת חול קריבה ביום טוב (רמב"ן, וראה בתוס' ד"ה ולא עולת מה שתידצו בזה).

וְלִית הַלְקָתָא כְּכֹל הֵנִי שְׂמַעְתָּא וְכוּ', יום הוא שְׂמַעְתָּא **בְּאַרְבַּע תְּפִלוֹת**, ומשום כך צריך להזכיר 'על הניסים' במוסף של שבת וראש חודש, וכן צריך להזכיר ראש חודש בברכות ההפטר, וכן צריך להזכיר יום טוב בהפטר של שבת במנחה (רש"י; ר"ף), והזכרת ראש חודש בברכות ההפטר אינה בחתימת הברכה אלא רק באמצע הברכה, שגם בתפילה אומרים 'יעלה ויבוא' באמצע הברכה ולא חותמים בראש חודש (רשב"א; רא"ש טז). ויש מפרשים, שגם למסקנת הגמרא אין להזכיר ראש חודש בהפטר, וכסברת הגמרא לעיל (נ"א) שבראש חודש אין מפטירים בנביא כלל (תוס'; בעל המאור).

■ להלכה, במוסף של שבת חנוכה ושל ראש חודש שבת [שחל בחנוכה] אומרים 'על הניסים', שבכל התפילות הנאמרות ביום זה אומרים 'על הניסים' (שו"ע או"ח תרפב, ב, ומש"ב שם). בשבת ראש חודש אין מזכירים ראש חודש בהפטר, ויש אומרים שמזכירים אותו באמצע הברכה ולא בחתימה, והמנהג כסברא ראשונה (שו"ע שם רפד, ב).

וְרַבְּנָן הוּא דְתִקְּנוּ מִשׁוּם סַפְּנָה, שבליל שבת שכולם באים להתפלל בבית הכנסת, חששו חכמים שהמאחרים לבוא ישארו לבדם בבית הכנסת ועלולים להיזק מהמזיקים, ותיקנו ברכה 'מעין שבע' להאריך את תפילת הציבור (רש"י). ומזיקים אלו נמצאים בליל רביעי ובליל שבת, ולכן לא תיקנו חכמים ברכה 'מעין שבע' ביום טוב (ריטב"א המיוחס לר"ן, וראה עוד בשפת אמת). ויש שפירש, שתקנת חכמים היא שהמאחרים לבית הכנסת לא יצטרכו להתפלל בעצמם תפילה בלחש ולהתעכב לבדם בבית הכנסת, אלא יצאו ידי חובתם בברכה 'מעין שבע' שאומר הש"ץ (ביאור הגר"א רסח, יב, בדעת הטור שם שיחיד יכול לצאת ידי חובתו כששומע מהש"ץ ברכה 'מעין שבע').

■ להלכה, יום טוב שחל להיות בשבת, אין מזכירים יום טוב בברכת 'מעין שבע' (שו"ע או"ח רסח, ט).

מִשְׁנֵה. אֵין מְדַלְקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרָפָה בְּיוֹם טוֹב, בביאור משנתנו נחלקו אמוראים לעיל (כג, ב), לדעת רב חסדא המשנה באה לבאר את הדין המתבאר במשנה הקודמת (לעיל כ, ב) שאין מדליקין בשמן שריפה בשבת, ומבאר משנתנו שהיינו כשמדליק נרות שבת בערב שבת שחל בו יום טוב, והאיסור הוא משום שאין שורפים קדשים ביום טוב [כמבואר בגמ' בסמוך]. אך לדעת רבה (לעיל כג, ב), דין המשנה הקודמת לאסור הדלקת שמן שריפה גם בערב שבת שחל בחול, שכיון שמצוה לשרוף, יש חשש שמא יטה את הנר כדי למהר את שריפתו, ומשנתנו מוסיפה לאסור הדלקת שמן זה גם בערב יום טוב, ואפילו שהטיה ביום טוב מותרת, גזרו יום טוב אטו שבת.

והגמ' בסמוך, המבאר דין המשנה משום שאין שורפים קדשים ביום טוב כרב חסדא, מפני שבבריתא לעיל (כד, א) מבואר כדבריו (ריטב"א).

אֵין מְדַלְקִין בְּעֶטְרָן, בשבת (רש"י), אבל ביום טוב מדליקים, שהטעם שבשבת אין מדליקים מבואר בגמ' להלן (כה, ב), משום שהדלקת נר בשבת חובה, ועיטרן ריחו רע, וחוששים שמא יניח את הנר ויאכל סעודתו בחושך, וכבוד השבת יפגע, וביום טוב שהדלקת הנר אינו חובה אלא מנהג, מדליקים בעטרן (ראש יוסף). ■ להלכה, אין מדליקים בעטרן בשבת (שו"ע או"ח